

A historical map of Sofia, Bulgaria, showing the city's layout with streets and buildings. A red line traces a path through the city, and a blue line follows a different route. Several points are marked with numbers in circles: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100. The text is overlaid on the map.

**Духове в старите
къщи на София |**
*Другото ниво на
банята*

Духове в старите къщи на София

Христо Илиев - Чарли

Сценарий за документален филм

Има едно различно заведение в София. Без чалга, без простотии и миризма на запръжки. Осветено е не от модерни прожектори и кристални полилеи, а с обикновени восъчни свещи. Някога, това е било хамбар на изоставената къща отпред – така го наричат и тези, които го знаят.

От години в „Хамбара“ се събират симпатични млади хора, за да изпият по пиене и да послушат музикалните представления на актьора-цигулар Ицко Финци и виртуозния пианист Васил Пармаков. Тук, те често свирят популярна и класическа музика, джазирана или осъвременена, така че да е лесно достъпна за младите слушатели. И успяват да стигнат до техния свят, защото някои танцуват, други се смеят, а трети се реят в романтика. Естествено, актьорът Финци умело използва способността си да владее публиката чрез словото. Казва по няколко думи за всяко произведение и по нещо интересно за личния живот на всеки творец, когото представя. Често между младежите и музикантите се завързват интересни разговори по наболели теми. Непринудени разговори между различни поколения – нещо, което рядко се случва в днешни дни.

Пред любителската камера на младежите, с която те снимат музикален клип, Ицко ще започне същинския разказ на нашия филм. За хората, които някога са населявали дома, към който принадлежи „Хамбара“. За личности, които отдавна не са сред живите или безвъзвратно са се изгубили в съвременният луднал свят.

Къщата – най-важното в живота на човека. Домът, в който се ражда, расте, люби и умира. Къщи – крепости, тези така необходими убежища за крехките човешки същества. Колко много и разнообразни са те, неизменно носещи характера и духа на своите стопани.

България е първенец в света по собственост на жилища на глава от населението. Вероятно многовековните робства са създали у нашите сънародници неудържим стремеж към притежание на недвижимо имущество.

Много е вероятно собствениците, защитени от стените на своите домове, единствено там, да са се чувствали сигурни и СВОБОДНИ. Навън винаги все някой е дебнел – кога чужд поробител, кога свой предател.

В нашият филм ще разкажем за една малка софийска къща.

Тя е обградена от две други, подобни двуетажни сгради – скромни, но и същевременно изискани, всички те построени в началото на тридесетте години.

Архитектите братя Петрови са напуснали този свят още през годините на социализма. Амбициозен гръцки предприемач е закупил трите кокетни къщи с цел да ги събори и да издигне нещо още по-високо и по-стъклено от съседния хотел. Засега обаче световната икономическа криза е осуетила намеренията на новите собственици. Ето защо ние все още имаме шанс да използваме красивите фасади за герои на нашият филм.

В момента те са необитаеми, скрити зад лъскава ламаринена ограда и седят, сякаш приклепнали сред високото и еднообразно съвременно строителство. В китните им дворчета често се стаяват бездомни любовни двойки и клошари, а през деня щурейт деца. Но, не това е интересно за нашата камера.

С режисьора Здравко Драгнев още през годините на социализма смело сме защитавали достойнствата на старата архитектура. Подигравали сме се на помпозната просъветска гигантомания и безличната сивота на жилищните комплекси, проповядващи равенство между всички хора със своето еднообразие. Без скромност мога да кажа, че навремето успяхме да спасим от разрушаване уникалният старинен квартал „Капана“, в подножието на старият град в Пловдив. Днес той е един от най-привлекателните места за жителите на „градът на тепетата“. Близка е тематиката и във филмите ни „Проект за слънце“, „Чупетлово“, „Реквием“ и много други.

Далеч сме от мисълта с този нов проект да гоним подобни бунтарски цели. Времената са други. Къщите са частна собственост на чужденци, които ще правят с тях каквото са си наумили.

Друг е въпросът къде е държавата и защо допуска под носа ѝ да се рушат не само красиви сгради с архитектурен характер, но и стотици паметници на културата. Столицата ни се напълни с безбройни необитаеми офис сгради и хиляди жилищни блокове без наематели, всички те модерни, но еднообразни и скучни както преди. Тези теми, обаче оставяме за младите ни колеги, на които им предстои дълго да живеят в този свят, изпълнен с грешки.

Ние, както ни подобава ще се заровим в миналото.

Та да се върнем на нашия герой – къщата. Тя е средната от трите емблематични двуетажни сгради, сгъшени на централна софийска улица. Кой я е обитавал и какви са били съдбите на тези неznайни хора?

Това е нашата тема – историите на хората, живяли в този дом от 1930 година до наши дни.

Стотици филми са правени за загинали герои и безславно умрели популярни фашисти, комунисти, видни интелектуалци, че даже и спортисти. Не съм виждал обаче филм за обикновени хора, достойно изживяли живота си, без да ги е огрявал прожектора на популярността. Ето защо сюжетът на този филм силно ме вълнува и то не от сега. Сценарии на филми, посветени на интересни хора, или както ги наричаха „чешити“ съм писал много. Винаги те са блестяли със силни характери, индивидуалност, борбеност и желание за самоизява. „Шило в торба не седи“, както се казва. Но има и много други, многобройно повече от тях – скромни и тихи, умни и интелигентни хора, които са били истинските жертви на онова несправедливо, а защо не и жестоко време, в което са изживяли дните си. Учителка по френски, ограмотила стотици деца с езика на Молиер, Дюма и Мопасан. Преподавателка по балет, научила на изящност и маниери, така нужни в нашето грубо съвремие, десетки фини и изискани дами. Двама непокорни архитекти, смачкани от еднообразието на развития социализъм и лишени от възможността да разгърнат личният си талант с образование и опит натрупани във Виена. Едно неграмотно слугинче, което някак не е разбрало, че оженвайки се за милиционер, тя държи властта в тази малка къща, а вместо това продължава да слугува безропотно на бившите си господари. И едно съвременно и умно момиче от провинцията, наемателка тук и студентка по медицина.

Изброих обитателите на въпросната къща. Повечето са живяли тук от построяването ѝ до края на живота си. През социализма сградата леко се е пренаселила, но това допълнително ще обогати разказа ни.

Ето как изглеждаше къщата. Висок партерен етаж. Шест стъпала водят до терасата пред главния вход, опасан с масивен каменен парапет. Влизаме – антре, хол, голяма спалня, слугинска стая, кухня, баня, тоалетна, коридор,

задан вход към градината. Качваме се на вторият етаж – почти същото. Над него е мансардата – просторна стая със скосени тавани и широк прозорец към булеварда. Помещението е най-запазеното в цялата сграда. Тук някога е живяла единствената още жива обитателка на къщата – някогашната студентка по медицина Сийка – сега доктор Георгиева. Тя ще ни разкаже с невероятно цветистия си език за останалите обитатели на тази къща, които за жалост отдавна не са сред живите. Неин слушател ще бъде актьорът Ицхак Финци и това не е случайно, защото ще разберем, че тяхното взаимно приятелство е започнало преди петдесет години, когато заедно са изиграли ролята на съпрузи във филма „Очи в очи“ на режисьора Оскар Кристанов, който също вече не е сред нас.

С всичко това не искам да ви натъжавам, защото знае се, че Джеки, Джони и Чарли са духовити веселяци, чиито филми разсмиват и най-сериозните мъдреци.

Доктор Георгиева има невероятната дарба да имитира слугинчето Петкана – рядко жизнена и откровена девойка, съвсем без задни помисли.

Еротичните ѝ разкази и ясните и точни оценки на хора и събития често ще предизвикват сълзи от смях и смях през сълзи. „Животът е едно кратко госуване и то трябва да бъде хубаво“ – вероятно това ще бъде основната идея на нашия филм, ако ви харесва. Вероятно ще откриете и много други подтекстове, ако желаете, но вярвайте ни ще бъде интересно, както винаги в коронното ни произведение.

Чрез нашите герои ние ще разкажем не само за тяхното мимолетно съществуване, но и за сложното и любопитно време, в което са живели. За бурните процеси, които тресат България от тридесетте години, та и до наши дни. За трайното и непреходното, както и за незначимото и мимолетното. За скромните и незнайни българи, на чиито имена не са

кръстени улици и булеварди, но те самите са носители на историята и чертаят облика на страната ни такава, каквата е днес.

Ще кажа нещо повече за обитателите на порутената днес сграда, така както си ги спомням . На партера живеяха сестрите Фроксана и Анна-Мария. Помня ги вече доста възрастни. Баща им е бил царски генерал, съответно обявен за враг на народа и ликвидиран. Куриозно е, че сега булеварда, на който е неговата къща носи името на царя. Времена – всичко се мени. В разграбения хол все още се мяркаха избелели прашни снимки, остатъци от някогашното величие, строшени виенски мебели, изпочупен майсенски порцелан и бохемски кристал, разкъсана брюкселска дантела – все следи от някогашен изискан лукс.

В слугинската стая живееше Петкана – вярна домашна помощница, както на сестрите, така и на обитателите от горния етаж – братя Петрови.

Те отдавна не бяха в състояние да ѝ плащат, но тя се чувстваше отговорна да им слугува. Имаше респект и уважение към бившите аристократи.

Мъжът ѝ, или както го наричаха „пропадналеку Коле“ се прибираще късно вечер – неадекватен от изпития алкохол и рано сутрин напускаше къщата без да има никакви контакти с останалите обитатели. Синът им от малък живееше в трудово-възпитателно училище, защото беше тръгнал по лошия път. Всеки ден Петкана чевръсто почистваше къщата, след което отиваше на работа – беше се цанила като санитарка в моргата на „Пирогов“, което никак не се връзваше с необикновената ѝ жизненост и весел нрав.

Обитателите на вторият етаж, архитектите братя Петрови бяха завършили във Виена и бяха построили тази къща, както и десетки други сгради, дали симпатичния облик на нашата столица от онова време.

Преди войната тук често са спирали файтони и кабриолети, за да отведат изисканите ергени я на някой бал в двореца или офицерския клуб, я на

поредното честване, концерт или премиера на книга. По онова време в София е кипял бурен културен живот. Именно тогава и по тези места братята са се запознали с генералските дъщери.

Чрез подходящи архивни кадри и фотоси ще отделим повече време на тези прояви и бурния културен живот на тези кръгове, умишлено скрити от следвоенната ни цензура.

Познавам всички тези хора, заради съпругата ми, която също беше студентка по медицина и усърдно се готвеше за тежките държавни изпити, заедно с момичето от таванската стая. Привечер идвах да я взимам, та се налагаше понякога да я изчакам дълго, докато приключат с ученето и набелязания материал. Обикновено си бъбрех с Петкана, тя беше много словоохотлива, искренна и емоционална. Разкъваше ми за всичко – за първата си любов на село - младежа Краси „Мале, мале да го видиш колко е убав и носи сандали- сите бяхме боси. Искаше ме човеко, още от малка, ама леля ми не ме даде. Вика на майка – „мани го нихнио род сите са малокурци ! ”

Друг път разказва за мъжа си „ Стабилен човек - милиционер. „Вземах го, ама излезна пропадналек. Сека вечер е пиан, ама я си го гушкам- он не помни и на сутринта като да тръгва за работа му викам : а бе Коле, мене тука кой че ме люби и той се повърне та така я караме –доволна съм за сега. Ама че оди у Чехлия. Цел месец, сама че ме остай.”

Коле замина. Петкана остана сама и без уважение. Разказваше ми за сестрите. Винаги когато идвах, те подаваха глави от стаята си – силно напудрени , с руж на бузите и червило върху устните. Една върху друга през тесно открената вратата и тихичко поздравяваха „Добър ден господине”. „Кикимори” - викаше Петкана. Само седят и нищо не правят. Нищо не пипат. Дръжката, чешмата, парите, всичко хващат с някакви

жълти листчета - саkün да се не разболеят или що ли? Ама че ми паднат, я съм говорила с докторите. Като дойдат в моргата, че ги проверат .”

Наскоро едната сестра почина и Петкана изпълни заканата си. Докторите я прегледали и казали, че действително жената е девствена. Петкана била силно възмутена, грабнала чаршафа който прикривал трупа, завъртяла го над главата си и хукнала по коридорите на „Пирогов ” с жални викове : „Ей, станете бе хора – неебан човек си отиде бе ораа ...!”

Никой не изпълнил повика и, защото ако някой можеше да стане , щеше да си отиде вкъщи - кой потрошен, кой с инфаркт или по-зле. Но Петкана минала по етажите да извести новината на всички болни. От този ден бе особено грижовна за живата сестра и в къщата възцари доверие. Коле се застоя в Чехия. Петкана се затыжи за него. Какви ли не сънища ѝ минаваха през леглото. Очите на Роксана помътняха след загубата на сестра ѝ, остана съвсем самотна, но продължаваше да поздравява „Добър вечер, господине!” и след като и отвърнех казваше: „Мерси, мерси боку, Бог с вами!” ...Тази старица, която десетки години не се беше докосвала до продуктите на социализма, не беше се ръкувала с живо същество, с неочаквана нежност и блясък в очите си, докосна ръчичката на бебето на студентката Сийка Георгиева, когато го донесе от родилният дом.

Архитектите братя Петрови водеха още по-странен живот. Денем спяха, а нощем слушаха чужди радиостанции и четяха класици в оригинал. Никой не беше ги виждал да излизат от къщата преди полунощ. Стояха си на етажа, скрити от протритите плюшени завеси и много мърмореха когато Петкана им почистваше. Единият се заглеждаше по студентката, когато тя носеше наема. Дори веднъж се поотърка, а другият сигурно го смъмри-единственият скандал, който се чу за всички тези години. Господин Перо беше нарушил нормите. Рядко, но се случваше по нощите да им идват

гости - самотни мъже нервирани от съпругите си. Играеха карти или табла и тихо си бърбеха. Радиото свиреше американски джаз. Когато се роди бебето пропуснаха един наем. Пазаруваше им Петкана. Слугинчето ги помнеше като красиви млади мъже, а сестрите бяха прибрали от милосърдие, веднага след разстрела на баща им, властите ги прогониха от прекрасно обзаведения и обширен генералски дом. Отнеха го в полза на държавата, заедно с мебелите и портрета на починалата им майка. И тъй като границите бяха строго затворени, братята се примириха и заработиха като чертожници на чужди проекти. Сестрите живееха строго и въздържано, смирено изпълнявайки учителските си професии в забавачката.

Основни герои в нашият филм ще бъдат разказвачите, актьорът Ицко Финци и докторката д-р Сийка Георгиева. По онова време, когато Сийка беше студентка по медицина, двамата участваха във филма „Очи в очи“ на Оскар Кристанов. Те са живите свидетели за съществуването на нашите документални герои. Оттогава Ицко помни тази къща и необичайното ежедневие на нейните обитатели.

Разказвайки конкретни случаи за конкретни хора, ние ще разкажем за един динамичен период от историята на нашата държава. Време, представяно тенденциозно по известни причини, време с подменени ценности и потулени личности. Време фалшифицирано и нагаждано по указанията на прости тарикати и жестоки хора. Време на пропиляни животи и на тотално оглупяване. Епохата на бройлеризацията на нацията. Всички си мълчаха от страх, а току що проговорило детенце пита „Мамо, партията жена ли е, за да е любима“. Другарите от всякъде крещат „Дайте да дадем“. И дават думи, обещания и лъжи, та до ден днешен още не се знае кое е добро и кое е зло.

С ненадминат артистизъм и завладяващ характерен глас Ицко ще разкаже историите на нашите герои - бившите обитатели на вече пустата къща.

Докторката отдавна се е изнесла от този празен дом. Разказва за Петкана, когато мъжът ѝ е още в Чехия. Един ден на път от работа за вкъщи на улицата я засича раздрънкана лекотоварна кола Ниса, Петкана скача да нахока невнимателния шофьор. О чудо, това е самият той, нейният любим от моминството – Краси. Мигновено той я разпознава и с професионална умелост нарежда: „Качай се Петкано“. И оттук докторката с гласът на Петкана продължава „И като подкара оная ми ти кола, през махали и квартали, минава през села и градове, сякаш ме откара на края на света. Заклучи автомобил и рече „Ела да се поразходиме малко Петкано, да си речем това, онова“ и ме поведе към стадиона. А вътре големо, огромно, а няма никой. Докато се качваме по стълбите, оно взема че се стъмни. Седнаме на пейките и он ме сграбчи. И я го сграбчих. Ама ми беше убааво. Господи, господи, оти ми е толкова арно, викам си... И те ти господ светна. Беше милиционер с фенерче. Вика „Вашата мама, що чините тука“

Беха двама . Другият вика: „та това е Петкана, на Коле.“ Я потънах у дън земи. „Тогава нема да ви арестувам, рече първият, но повече да не сте се видели. Ти натам, а ти на другата страна и повече никога да не се е повторило. „Одим и плачем, плачем и мислим - ако ме издадат...

Обикалям целия стадион, сякаш земята извървях. А срещу мене, ето ти го красавецо - Краси. И той вървел по редицата , обиколихме стадионо, па се срещнаме . Ама ни беше арно...Майко, майко, ето защо си ме родила. После той взема да ми разправя колко чувала картофи имал в мазето, колко лук, какви туршии правели с жена си, колко ракия и вино си сложили. Мене ми стана студено, много студено, и повече не се видехме.

Праща ми до какво време хабири, ама я се правех на иблямбашия. Тая работа повече не се повтори. И мъжо ми се върна, и с детето станаха едни работи...”

Това е последният разказ на слугинчето Петкана, преди да се самоубие. Хвърли се от деветият етаж на „Пирогов”. Стриктно си беше подготвила всичко за погребението. Лекарите се чудеха, такава жизнерадостна санитарка, все пееше из моргата... чудеше се и мъжът и Коле. Никой не разбра защо стана така.

Обобщаващите думи на Ицко ще илюстрираме къде с фотоси от онова време, къде с архивен филмов материал, а защо не със странно появяване на духовете във вече изпразнените стаи, изпълнявани от подходящи млади актьори. Ицко ще влиза в диалог с тях. Ще изслушва мнението им, лишено от всякакви лъжи и съображения. Защото духовете не ги е страх - те казват само истината и дават вярна оценка за живота си, който безвъзвратно са изживели. Всъщност, разказвайки интересните съдби на шепата хора, обитавали неголямата къща, ние ще разкажем и за съвременните млади. За техните оценки на нашите несъществуващи вече герои, за различен морал, за отношението им към вече отминали събития, за амбицията на младите да направят света по-добър и хората по-щастливи. Десетки пъти съм наблюдавал как Ицко общува с млади колеги или почитатели. Винаги ме е пленявал с умението си да превръща спонтанния разговор в сериозен философски диспут, жив и артистичен, засягащ най-болезнените теми във времето, в което живеем.

Искам да кажа, че любопитните истории на нашите непопулярни герои ще бъдат повод за широко тълкуване на случките и постъпките, разказани за къщата и нейните обитатели.

Темата, с която ви занимавам и съдбите на хората, обитаващи въпросния дом, са достатъчно интересни и значими, та да напълнят сценарий за игрален филм. Но аз съм документалист и ми се иска чрез езика на документалното кино да разкажем за последното столетие, времето когато са живели нашите непопулярни герои. Началото на деветнайсети век, оставил трайна архитектурна следа в десетки наши градове. Такива емблематични сгради, като Съдебната палата в София, Халите, Централна баня, Министерство на отбраната и Минисгерство на вътрешните работи, Националната банка, Университета, Храм-паметника Александър Невски, Народния театър, Художествената Академия и стотици други и днес дават красивият облик на нашата столица, и на много наши градове.

И ето че филмът започва. Зима е. София е побеляла. Небесната мелница сипе бяла пелена над големия град. Листата са опадали от дърветата и нищо не ни пречи да разгледаме архитектурните забележителности на нашия град. С нескрита естетическа наслада, с изящни общи планове и детайли, които сме отминавали в нашето ежедневие ще покажем София такава, каквато я виждат само влюбените. Подходящата музика ще затихне, когато разказвачът Ицко Финци, подеме темата за къщите и сградите придали за кратко време европейски вид на нашата столица. Чудото е станало между две световни войни, след петстотин годишно робство. Само за тридесет години от калта израстват сред керпичените къщи стотици монументални сгради, мостове, паркове и градинки, улици и булеварди, архитектите са строяли домове за конкретни клиенти, съобразявали са се с техния вкус и изисквания, но строго са бранели стила и хармоничното съжителство между различните сгради. За съжаление днес не е така. Архитектите лесно се продадоха за пари и загубиха авторитета на своите предшественици. Всеки новобогаташ мисли, че

много разбира от тази работа. По времето на социализма едни недостатъчно образовани хора ръководеха градежа на държавата и тя придоби вид по техния вкус. Много от авторите в професията бяха избутани или сами се отказаха да участвуват в безмислената надпревара в еднообразното и скучно строителство, което изцяло се подчиняваше на командите на партията и нейните полуграмотни ръководители. Двама от тях са герои на нашия филм. В забързаното ни ежедневие не сме забелязали стотици чудесни сгради, не сме се вглеждали в детайлите, а камо ли да сме се замисляли, кой ги е строил, кой ги е обитавал в годините? Как е преминал животът на техните собственици, преживели Втората световна война и развития социализъм. Ето за това ще подхване разговор Ицко с младите си колеги на фона на рушащата се сграда и оголения ѝ интериор. Сред младите актьори и режисьори ще има и художник-постановчик, чиито скици ще дообогатяват визуалния материал. Нашата цел е не да изпипаме един съвършен разказ за живота на хората, а да направим зрителите съпричастни и активни участници в разглежданата тема. На места ще влиза дори и симпатичният екип, което ще засилва истинността на разказа, нещо повече ще се вмъкнат епизоди от предишни филми на същите творци, третиращи темата при условията на социализма. Неизбежно обаче ще се връщаме към къщите, защото както казва един от героите „Хората умират – къщите остават”. Не панелките и мастодонтите на култовата архитектура, а тези, в които е вложено нещо от душата и характера на собствениците им.

Естествено между основният разказвач Ицко Финци и младите му колеги ще възникнат спорове, противопоставяния и нови гледни точки. И като се отдалечим от нашият основен герой- къщата, не може да не си помислим какво ли крият стените на всички тези жилища в този препълнен пейзаж. В

спокойствието на общият план на столичният град не може да не ни изненада силния взрив. В близките разкадровки гърмежите ще се повтарят, а пред очите ни ще рухнат и последните останки от взривения дом.

В „Хамбара“ купонът е в разгара си. Пармаков свири солото на своя любим джаз. Ицко му партнира. Младежите танцуват и мечтаят.

Навън пуква утрото. Къщата до заведението е огрята в странна светлина.

Отдалечаваме се и в кадър влизат все нови и нови сгради. В спокойствието на общия план на столичния град ни изненадва силен взрив. В близките разкадровки гърмежите ще се повторят, а пред очите ни ще рухнат и последните останки от взривения дом. Домът, който оживи пред нас незабравими спомени за своите някогашни обитатели и разказа за безвъзвратно отминали времена вече съвсем го няма... вече съвсем изчезна. Цялата картина изчезна - останаха само спомените. И гласът на Ицко: „Животът е кратък, Изкуството е вечно“.

НАДПИСИ

Финален надпис : „ ГРАЖДАНИ, ПЛАТИХТЕ ЛИ СИ ДАНЪК СГРАДИ ЗА ТЕКУЩАТА ГОДИНА?“

Христо Илиев – Чарли